

ПОРТРЕТ КРАЄЗНАВЦЯ: ВОЛОДИМИР РЕВУЦЬКИЙ ТА ЙОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ ПОДІЛЛЯ

Анотація. У статті схарактеризовано історико-краєзнавчу спадщину Володимира Ревуцького (1953-2024 рр.), що знайомить читачів з історією містечок та сіл Південно-Східного Поділля від давнини до сьогодення. Зосереджено увагу на вмінні автора об'єктивно відтворювати маловідомі сторінки історії краю. Зроблено висновок про те, що краєзнавчий доробок дослідника становить значну наукову цінність.

Ключові слова: Володимир Ревуцький, краєзнавство, Поділля, Мурованокуриловецьщина, історичні джерела, археологія.

Vitaly Tuchynsky

PORTRAIT OF A LOCAL HISTORIAN: VOLODYMYR REVUTSKY AND HIS RESEARCH INTO THE HISTORY OF PODILLIA

Abstract. The article describes the historical and local history heritage of Volodymyr Revutsky (1953-2024), which introduces readers to the history of towns and villages of Southeastern Podillya from ancient times to the present. The author's ability to objectively reproduce little-known pages of the history of the region is emphasized. The conclusion is made that the researcher's local history achievements are of significant scientific value.

Keywords: Volodymyr Revutskyi, local history, Podillia, Murovano-Kurilovechyna, historical sources, archeology.

28 грудня 2025 року виповнюється рік відтоді, як завершив свій земний шлях Володимир Артемович Ревуцький – відомий педагог, краєзнавець та громадсько-політичний діяч Подільського краю.

Володимир Ревуцький народився 29 вересня 1953 року в селі Куширівці колишнього Волочиського району Хмельницької області. Закінчив філологічний факультет Кам'янець-Подільського педагогічного інституту. З 1975 року працював у Снітківській середній школі учителем української мови та літератури, а згодом – директором. Учитель-методист. Багато працював над удосконаленням навчально-виховного процесу, на базі школи проводили значну кількість цікавих та змістовних виховних заходів. У період президентства Віктора Ющенка В. Ревуцького призначили на посаду Голови Мурованокуриловецької районної державної адміністрації. Член Національної спілки краєзнавців та журналістів України, лауреат обласної премії «За досягнення в гуманітарній діяльності», переможець Всеукраїнського конкурсу «Люби і знай Україну».

Варто зазначити, що автор статті у 2024 р. підготував розгорнуту рецензію однієї з найцікавіших праць В. Ревуцького й опублікував її у фаховому збірнику наукових праць «Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія» [1]. Метою цієї публікації є дослідження краєзнавчих студій Володимира Ревуцького, що охопили широкий спектр подій минулого Мурованокуріловеччини та Південно-Західного Поділля.

Перші краєзнавчі дослідження Володимир Ревуцький розпочав у другій половині 80-х років. Вони стосувалися окремих подій історії колись волосного села Сніткова Могилівського повіту та навколишніх сіл і були опубліковані у вигляді невеликих історичних розвідок на сторінках Мурованокуріловецької районної газети «Наше Придністров'я».

Результатом майже двадцятирічної дослідницької роботи Володимира Ревуцького стала книга «Снітків. Історія без акцентів» [2] 2011, 2013 та 2018 рр. видання. Цікава краєзнавча праця брала участь у конкурсі «Найкраща книга 18-го форуму видавців» Міжнародного форуму видавців 14–18 вересня 2011 р. у Львові. Це було перше на теренах Мурованокуріловеччини дослідження минулого одного із сіл району. У передмові до згаданої книги автор зауважує: «Як у краплині роси може відбитися увесь Всесвіт, так історія одного українського села може відтворити всю багатовікову історію України. Село Снітків якраз і є дуже показовим у цьому плані. До того ж, за словами когось з великих, історія твориться саме в провінціях, те, що відбувається в столицях, зветься політикою» [2, с. 9].

У великій за обсягом праці досліджено історію села з найдавніших часів до початку ХХІ ст. Основу її джерельної бази становлять документи і матеріали Центрального державного історичного архіву України, а також Вінницького, Хмельницького та Житомирського обласних архівів. Цікавими є розвідки автора щодо походження назви села, топонімів і гідронімів місцевих урочищ, полів, річок та ставків. У книзі зібрано значну кількість фактичного матеріалу про мешканців Сніткова, що жили в різні історичні епохи. Оригінальною є структура роботи: кожен розділ, вибудований за хронологічним принципом, містить розлогу за обсягом історичну довідку, копії документів та велику кількість ілюстрацій і світлин. Наукову цінність має детальний опис православної церкви, католицького костелу та єврейської синагоги – культових споруд Сніткова, що не збереглися до наших днів. Заслуговує на увагу глибоке дослідження геральдики польських родів, що володіли Снітковом та навколишніми селами. Особливо цікавим для читачів є твердження автора про те, що саме снітківські шляхтичі були ініціаторами створення Барської конфедерації 1768 року.

Значне місце в роботі посідає історія єврейського населення Сніткова. Третє видання книги доповнене спогадами Якова Менакера про Снітківське гето й саме село у період німецько-радянської війни, а

також про подвиг снітківської єврейки Тойбеле з однойменного оповідання Я. Менакера. У книзі вперше названо прізвища в'язнів гето, розстріляних нацистами в серпні 1942 року. Особливо цікавими для читача стали перекладені з їдиш вірші уродженця Сніткова Іуди Маламута з його книги «Снітків. Моє містечко». Книгу було випадково знайдено вихідцями із Сніткова в букіністичному магазині у США, передано до України та перекладено українською мовою. Дослідження з історії Сніткова започаткувало серію краєзнавчих праць про минуле населених пунктів Мурованокриловеччини.

Найбільший інтерес у краєзнавчому доробку Володимира Ревуцького викликає його фундаментальна праця про містечка та села Мурованокриловецького району [3], які з 2020 року входять до складу Мурованокриловецької селищної ради та Вендичанської об'єднаної територіальної громади Могилів-Подільського району Вінницької області. Ця книга є першим у сучасній науково-краєзнавчій літературі Поділля виданням про всі поселення району, що дає змогу цілісно поглянути на події, які відбувалися на цій території в контексті історії України.

Історію краю автор тісно пов'язує з подіями, що відбувалися в Середньому Придністров'ї. На цих землях активно діяв козацький рух, учасники якого брали участь у численних війнах та повстаннях. Варто відзначити, що майже весь матеріал книги опубліковано вперше. Саме ця обставина надає роботі особливої актуальності й наукової новизни.

Праця В. Ревуцького складається з 29 розділів, кожен із яких присвячений одному або кільком сусіднім населеним пунктам, що входили до складу Мурованокриловецького району. Монографії властива оригінальність у висвітленні історії містечок та сіл, автор свідомо уникає опису загальновідомих подій, натомість зосереджує увагу на маловідомих сторінках історії краю XV–XVIII століть, наголошуючи на тому, що його книга – це сторінки «забутої історії».

Нашу увагу привернув розділ «Михайлівці. Цвіт камелій і яблук аромат», у якому подано цікаву версію історії одного з найдавніших сіл краю – Михайлівців, що розташовані за 10 кілометрів на захід від Сніткова. Перша писемна згадка про село, датована 1403 роком, міститься у Грамоті короля Владислава II Ягайла. Автор спростував поширену серед краєзнавців легенду про болгарина Михайла, який заснував село. У книзі доведено, що Барську конфедерацію укладено в палаці власника Михайлівців Войцеха Дзержка і проголошено в Барі 29 лютого 1768 року.

Цікаву за змістом книгу вирізняє також широка та різноманітна джерельна база. Автор використав Кам'янецьку земську книгу першої половини XVII ст., матеріали ревізійних переписів, спогади легендарного Бернарда Претвича, значну кількість польськомовних джерел. У книзі вміщено велику кількість документальних джерел, зокрема фотокопії Грамоти Великого князя Литовського Вітовта 1427 року та Грамоту короля Речі Посполитої Сигизмунда II, видану шляхтичу Юрію Язловецькому на право володіння містечком

Ольчедаїв із навколишніми селами, землями та лісами від 28 березня 1553 року, а також унікальні світлини, зокрема маршалків шляхти Подільської губернії, що датовані 1862 роком.

Автору книги вдалося повернути із забуття велику кількість прізвищ учасників подій, що відбувалися на теренах Поділля. Це стосується передовсім подій визвольних змагань та культурно-мистецького життя краю XVII – XIX століть, зокрема і битви під селом Перекоринці, що відбулася 1666 року між козацьким загоном Брацлавського полковника Василя Дрозденка з польським загоном під командуванням легендарного Єжи Володийовського, у якій поляки зазнали поразки [3, с. 298].

Книга Володимира Ревуцького слугує підґрунтям і стимулом для нових краєзнавчих досліджень. Автор постійно акцентує на потребі розширення й поглиблення джерельної бази краєзнавства. Основний зміст праці вдало доповнюють додатки, що репрезентують минуле і сучасне Мурованокуриловеччини. Серед них варто відзначити пам'ятки архітектури XVII – початку XX ст. містечок і сіл Могилівського та Ушицького повітів, а також традиційний український одяг краю, серед якого вишиті сорочки та головний убір – намітка, що був поширений у селах Мурованокуриловеччини, а нині зберігається в особистій колекції дослідниці вишивки Наталії Григораш, яка мешкає в місті Чернівці.

Володимир Ревуцький активно займався археологічним розвідками, обстежив околиці села Сніткова, а також городища, залишки якого знаходяться неподалік села Дерешова. Одне з найбільших у Придністров'ї Дерешівське городище і донині є зовсім не дослідженим істориками й археологами.

Краєзнавець багато зробив для дослідження бою під Котюжанами – невідомої сторінки історії Української національної революції 1917–1921 рр. на теренах Поділля. Бій між Армією Української Народної Республіки та червоними загарбниками відбувся 11–13 листопада 1920 року неподалік сіл Котюжани та Снітків і став останньою спробою зберегти незалежність Української держави. Урмія УНР потерпіла у ньому важку поразку і була змушена перейти на територію Польщі. Саме за допомогою матеріалів, зібраних В. Ревуцьким, автору цієї статті вдалося підготувати невелику наукову розвідку про цікавий і трагічний епізод забутої історії національно-визвольної боротьби на Поділлі 105 років тому [4]. До сьогодні не встановлено місце поховання борців за волю України, що загинули в цьому бою. На думку В. Ревуцького, вони могли бути поховані в лісі Подунайчику, що неподалік Сніткова.

Володимир Ревуцький активно займався громадською діяльністю. Як авторитетна та впливова людина багато зробив для повернення історичної справедливості – переходу православних громад Сніткова та інших навколишніх сіл із підпорядкування московського патріархату до канонічної Православної церкви України.

В. Ревуцький писав також вірші та музику, він є автором слів і музики пісні про Снітків [2, с. 7].

Володимир Артемович Ревуцький був доброю, глибоко порядною та чуйною людиною, справжнім патріотом України. В умовах сучасної московсько-української війни активно займався волонтерством. Разом із дружиною Людмилою Митрофанівною виховали двох дітей – доньку Олександру та сина Артема, які здобули фах історика у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського. В. Ревуцький був цікавим співрозмовником, багато знав про події минулого нашого краю і вмів про це захопливо розповідати. Він любив життя, мав багато творчих задумів і мріяв дочекатися Перемоги.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Тучинський В. Володимир Ревуцький. Сторінки забутої історії. Оповіді про минувщину місточок та сіл Мурованокуриловецького району. Житомир, 2023. 555 с. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія.* Вінниця, 2024. Вип. 47. С. 142–145.
2. Ревуцький В. Снітків. Історія без акцентів. Історичний нарис. Київ, 2013. 312 с.
3. Ревуцький В. Сторінки забутої історії. Оповіді про минувщину місточок та сіл Мурованокуриловецького району. Житомир, 2023. 555 с.
4. Мурованокуриловеччина: невідомі сторінки історії. До 100-річчя бою під Котужанами 10-13 листопада 1920 р. / Укладач В. Тучинський. Вінниця, 2020. 14 с.

Тамара Гасєвська

ПЕРША ЖІНОЧА ПРАКТИЧНА ШКОЛА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ТА ДОМОВЕДЕННЯ МАРІЇ МАРІУЦ-ГРИНЬОВОЇ В С. ЗОЗУЛИНЦІ

Анотація. У статті досліджується історія створення і розвитку першої в Російській імперії практичної школи сільського господарства і домоведення для жінок, яка була заснована місцевою поміщицею Марією Миколаівною Маріуц-Гриньовою. Вона сприяла не лише розвитку школи, а й села. Турбувалася про селян, влаштовувала долю як збіднілих дворянських, так і сільських дівчат.

Ключові слова: Маріуц-Гриньова, Зозулинці, жіноча школа, сільське господарство, домоведення.